

FrØ-bladet

Lagsorgan – nr. 3 – 09 årgang 8

3 møter å huske

på [AGENDAEN](#): ■ *Motstandsmannen Heming Skre* – 18. november

■ *Vibrandsøy* – 2. desember

■ *Karmøys historie IV* – 17. februar

Motstandsmannen

Skre og fleire hadde ei klokkartru på invasjon frå dei allierte vinteren 1942, og dette var vel ein av grunnane til at han og nokre vener skipa «Die deutsche Freiheitspartei in Norwegen». Også dette «bladet» hadde eit program — det mest vågale Skre må ha vore med på som motstandsmann. Avisa smugla dei inn til tyskarar og oppmoda til mytteri mot Gestapo og den tyske militære leiinga når

okkupasjonen frå dei allierte kom.

Det fell etter dette naturleg å tenkje seg at det store diktet han skreiv i einecelle på Ulven, «Strålen» kalla han det, var ei omsetjing frå Edda. Men så langt vi kan sjå, er dette eit originaldikt frå Skres hand, inspirert av det gammalnorske kvadet «Geisli». Skre gøymde det handskrivne manuskriptet i celleveggen og fekk smugla ut ein papirlapp til kona Ingeborg der han fortalde kvar det var å finna. I mai 1945 fann dei så manuskriptet, nett som Skre hadde sagt.

Hans eige liv skulle så altfor tidleg — og på urettvis måte — ta slutt. Han sat i tysk fangenskap frå hausten 1941 til tidleg på sommaren 43, var innesperra i einecelle som «Nacht und Nebel»-fange til dødsdom og avretting var eit faktum. Men ein underleg fangenskap — han hadde sjelsstyrke til å halda oppe eit åndsliv for seg sjølv. Dei historiske spørsmåla han hadde reist, baska han med til det siste. Og så dette at han som fange klarte å fullføra eit litterært arbeid og driva med omsetjingar av Eddakvad.

Det han skreiv dei siste åra før krigen, måtte han ta mykje på journalistisk maner — tida rakk ikkje til alt.

kjelda til dette stoffet er

«DET ER LITT NOREG EG STUKAR MED»

Bårdsen og Misje, 1980

Foredrag ved Konrad Bårdsen

høyr radiointervju med folk som kjente

Heming R. Skre

Onsdag 18. november kl 19.00

STED:

Norheim avdeling av Karmøy folkebibliotek

(skolen ved Hestmyr, Moksheimstien)

Åpent for alle. Vel møtt!

Enkel bevertning

Vibrandsøy

Forfall og krangel, er det det me tenker om Vibrandsøy? Gardsnummer 37 i Haugesund lå i Torvastad kommune til 1965. Midt i *Bygdebok for Karmøy, TORVASTAD*, leser me om gnr. 16, som hadde ei skuld på 13 mark 68 øre.

24 kyr og 2 hestar hadde dei der på garden ei tid. Veg og bru òg, og dei 100 metrane til Bakarøyne gjekk med båt-skyss. Til byen gjekk der rutebåt fram til nyare tid ...

Adkomst må være avklart før planen kan lages - men planen kan ikke lages før adkomsten er avklart.

Det var utredet høy bro til Vibrandsøy mange år siden med en kostnad på 120 mil. For gjør rede den utgiften må man har næring / industri område eller 50 høyblokker.

Lavbro er ikke akseptabelt for kystverket selv om kostnaden er mer overkommelig.

Rutebåt er det i dag - hvis du smiske deg inn med Røvær gjengen. Men fast rutetider hjelper ikke hvis stor investorer vil inn på Vibrandsøy.

er eit sitat frå ein facebook-diskusjon om [Båt eller bro?](#) til [Vibrandsøy](#) (rettskrivinga ikkje til hinder for engasjement)

Eitt av 28 bilete i facebook-gruppa Vibrandsøy. På Sletta anar me kvite segl, bare ein regatta, utan ei sild ...

Ein km nord for Møllerodden til venstre i biletet, då hamnar me utafør høgre kanten, ligg Sørhaugøy. Der blei det i 1840-åra bygt fyr. Det sto frå 1846 til 1952 som hamnefyr til Den nye byen Haugesund i Torvastad kommune. Sidan den tid har det vore freda. *Tonjer* er folkenamnet fyret har.

Vil du veta meir om Vibrandsøy?

Førjuls møte

Einar Sæbø om "Vibrandsøys historie - og min oppvekst der"

Onsdag 2. desember kl 19.00

STED:

Håland skole, personalrom

Åpent for medlemmer og evt. medbragte venner. Vel møtt!

Beverting: Graut og saltkvess, og ein kaffitår

På spor med *Kim og kor?*

I forrige FrØ-bladet presenterte vi et billedutsnitt med ansatte ved hermetikkfabrikken Western Paking Vi etterlyste navnet på en mann ingen så langt hadde gjenkjent.

Erling Vikshåland mener å huske at mannen hadde Knutsen til etternavn, for Erling hadde jobbet sammen med Knut Didrik Knutsen, bror til den ukjente. De bodde den gang i Møllevegen ved Karmlund mølle. Arbeideren på hermetikkfabrikken skulle også ha virket som pianostemmer!

På "Fredagskafeen" på Karmel er det mye drøs om gamle da'r. Da Sven Utvik hørte om pianostemmeren husket han at en Sven Knutsen hadde stemt pianoet deres på Utvik.

I *Norges bebyggelse* (Rogaland – nordre del) finner vi huset til enken Emma Knutsen på bnr.15 under Fiskå. Hun hadde barna Jakob, Sven og Knut Didrik. Er mannen på bildet han Sven Knutsen, født i 1917?

I følge boka bodde også Knut Didrik med sin familie i samme huset. Han hadde en datter som het Brynhild, f.1946. Neste assosiasjon var navnet Brynhild Hamre. I 2004 ga Akademisk fagforlag ut hennes debutroman [*Insula sanctorum*](#).

Forfatteren er altså niesen til pianostemmer og hermetikkarbeider Sven Knutsen. Romanen forteller om livet på Karmøy i årene etter krigen. Det er ikke vanskelig å kjenne igjen både miljø og hendelser fra Avaldsnes. Slik kan et bilde og en "ettersøking" gi opphav til interessante tips, ved hjelp av svært så ulike kilder.

Vi tar også i bruk [facebook](#) til hjelp i slike etterlysnings-tilfeller. Registrer deg der, eller se med noen som er.

Sven Knutsen, født 1917?

redaktørens skråblikk

– rot i virkeligheten

– Likhet mellom arkeologi og klimaforskning, mon tro? Ja, ingen av dem finnes det historisk belegg for. Spor i jord og spor i luften må avdekkes forsiktig.

Fastfrosset i den evige is i polare strøk finnes luft, som små bobler. Svært gammel luft.

Funn må sammenliknes, teori må etterprøves. Sammenlikning vs. etterprøving, eller hermeneutikk vs. empiri.

Det første er en gjentatte framstøt på bevisstgjøring av prosessen med å fortolke et budskap og å skape mening av dette. Hermeneutikken søker altså fornyet forståelse.

Empirikerer mener at det eneste man kan stole på, er det man kan bevise ut fra erfaring – erfaringer, undersøkelser og eksperimenting ut ifra at gjeldende teori før eller siden må forkastes, og en ny teori framsettes.

Vikingetidens havnivå her hos oss var etter sigende mer enn 2 meter høyere enn vi har innrettet våre havneanlegg og samfunn forøvrig. Landhevingen er fortsatt mer enn 10 cm på 100 år! Å avdekke hele havnebassenget rundt Norges første kongsete er en stor oppgave, men et begrenset areal blir snart frigitt til utgraving. Sannsynligheten for interessante funn er stor. Sannsynligheten for at havet stiger fortere enn landet det dekker er også stor.

Klimaforskning er avansert sannsynlighetsregning. Karbondioksid er den dominerende drivhusgassen i luften vi lever i. Det er svært lite av den, men tallfunn viser at CO2-andelen i atmosfæren er 50% høyere nå enn da den industrielle tidsalderen ble innledet på 1700-tallet. 50%, og stigende, er alvorlig.

Det globaliserte verdenssamfunnet har innrettet seg på at flomålet ikke beveger kystlinjen. For da må samfunn bevege seg. En fallitt, Bjørnson i 1875, Fortuna, Kielland i 1884 var tidlige pekepinne på utviklingstendensene.

Sannsynlighetsberegning krever innlevelse, ikke bevis. Utfallet blir historie – lokalhistorie i serie.

...

RØ

Presteparet Skadbergs avskjedsfest etter nesten 25 års virke. (oppfølger fra forrige FrØ-blad)

Lærere og andre i Avaldsnes kommune var samlet og vi har nå fått bestemt de fleste navnene. Både folk som er på bildet og etterkommere har vært til uvurderlig hjelp, samt andre nyfikne og interesserte som finleste forrige nummer.

Første rekke fra venstre:

K.K. Nissestad (Skeie) Hans Haugland (Tuastad og Skeie), Ingeborg Haugland Førre, Lovise og Lars Skadberg, (sokneprest 1933 – 1956),

Vi gjengir, noe forminsket, bildet fra forrige nummer og håper at navnelisten er korrekt. To stk NN bør få sin løsning med tiden.

Gjertrud Aarsand (Skeie, Gismarvik), Johanna Aarsand, Odd Aarsand (Skeie)

Andre rekke fra venstre:

NN, Sara Marie Kristensen (Tuastad, Norheim), Anna Eldfrida Danielsen Espeland, NN, Liv Vatnaland (Skeie), Eli Sørbotn Kolnes, Vilhelm Østhus (Kolnes) – også ordfører i Avaldsnes kommune), Selma Østhus

Tredje rekke fra venstre

Jens Aarsand (Kvalavåg), Godtfred Kristensen ((Skjold ett år) (Tuastad skole, Norheim som rektor) – seinere ordfører), Olav Fosså (skolestyrer Skeie), Kasper Espeland (Stegaberg), Einar Kjetland (Håvik) – formann i arr.komiteen for kirkejubileet 1950), Per Salhus (Norheim), Johannes Kolnes (Førre), Andreas Nydal (Førre)

Rettelser og tilføyelser mottas med takk. [Bildet og navnene](#) med tilleggsopplysninger finnes på www.n-kh.no

Komitéer i NKH – Stifinnere

Kulturminneløypa.no inviterer frivillige organisasjoner til å lage kulturminneløyper

Stifinner-komiteen kan gå i gang med spennende og viktig arbeid. Det er mange brukere av vårt varierte kulturlandskap som kan bidra med opplysning. Hvor i kartet tegner man inn de gamle stier og tråkk som fortsatt kan følges i terrenget?

Fra 1990-tallet har vi i NKH en hel del kopier av foldere som ble laget til kulturhistoriske vandringer.

"Den gamle postveien fra Olavskilden til Litlasund" har 7 tekstavsnitt.

"Vi følger munkenes (pilegrimenes) fotspor gjennom landskapet fra Olavskilden på Torvastad til Olavskirken på Avaldsnes" er forsynt med 21 avsnitt.

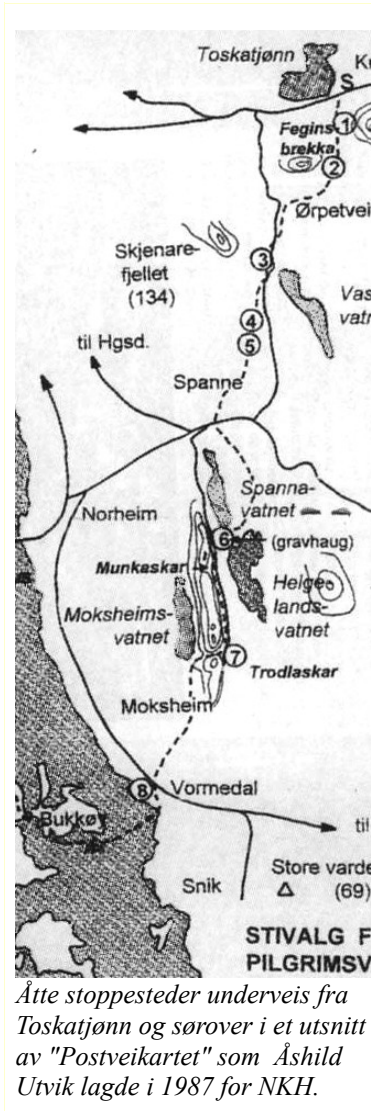
Det finnes ubeskrevne stier og tråkk, og vi gir oss god tid med arbeidet. Resultatet publiseres på www.n-kh.no og kanskje vi bli å finne også på nettstedet Kulturminneløypa med flere stier og tråkk.

Bakgrunn:

I *Karmøys historie II* side 133 presenterer Frode Fyllingsnes et kart av Torstein Breivik. Teksten burde være av interesse for vårt lag å følge opp.

Men både kart og tekst er ren avskrift. Venstre del er fra *Postveikartet* laget av Åshild Utvik i 1987 for Historielagets rapport *Far etter folk i manns minne (... før 1870 – 90 åra)* Det var Aadne Utvik og Askel Widvey som slik tok ansvaret for den gamle ferdsselsveien gjennom Karmøy. Det finnes også 100 lysbilder fra turen! Teksten er Aadne Utvik ansvarlig for, Evy Vikingstad har siden supplert med flere opplysninger.

Den veitraseen som Fyllingsnes be-

Åtte stoppesteder underveis fra Toskatjønn og sørover i et utsnitt av "Postveikartet" som Åshild Utvik lagde i 1987 for NKH.

skriver, dokumenterer ikke noe som helst spor fra middelalderen (unntatt "Olavskjellå" som mål og en sannsynlig sti omtrent der hvor allmannaveien til og fra Avaldsnes kirke har vært i mange generasjoner.)

Han viser til Anders Lundbergs *Karmøys flora* som på side 369 er utstyrt med kopi av kartet til venstre, uten henvisning til hvor han har stoffet fra. *Karmøys flora* viser heller ikke til opphavet, Olavsdagene sitt hefte.

Lundbergs kulturhistoriske beskrivelser er tatt fra den føreren Utvik laget. Første befaring foretok han sammen med Konrad Bårdsen – som kunne stoffet på Haugeunds-sida.

Det var Åshild Utvik som også tegnet den første løypa på fastlandssida (kartutsnitt i Aadne Utviks bok *Tusen år ved Karmsundet*.) Palmer Vistnes var den drivende kraften i Olavsdagenes første tid.

Selvfølgelig har heller ikke løypa på fastlandet en dokumentert sti fra middelalderen. Konrad Bårdsen og Aadne Utvik laget løypetraseen utifra valg de gjorde den gang.

Historielaget kan lage noe både på øysida og fastlandet som andre måtte kunne ha glede av og som kan gi historisk innsikt. Både kortere og lengre traseer ligger i terrenget og venter på å bli vandret på av folk som vet noe eller vil vite noe.

Vi melder Postveien på i Kulturminneløypa.no, med mulighet for premiering.

Komitearbeid i historielaget gir resultater – og flere komitéer dras i gang

Artikkelsamlingen kaller – innfallsmulighetene øker

Artikler, bilder, kart, dokumenter, familie og slekt næringshistorie, Gards- og BygdeLagsHistorie i primært Karmøys del av de gamle kommunene Avaldsnes og Torvastad – GiAT og BLH. Disse to forkortelsene er lethåndterlige for oss i redaksjonen når vi sender artikler og annet stoff til hverandre.

BLH er en nyvinning, vi må jo ha med lokalhistorie som ikke bare kan lokaliseres til en bestemt gard. Et idrettshus ligger på en gard, men aktiviteten favner et helt bygdelag. Skolene våre har til og med navn etter matrikelgarden de ligger på, men skolehistorie og klassebilder angår flere. Foreningslivets historie kan presenteres på historielagets nettsider. Bro- og båt-/ferjesamband likeså, ja, til og med luftfartens historie mellom våre knauser har sitt å fortelle.

Jernbane mangler vi, men de blå bussene i Karmøyruta må

vi få opp og fram i dagens lys. Rutetabeller, stoppesteder, særskilte hendelser i de ulike årstidene, ja, vi kan bare ramse opp alt som kan bli synlig i BLH. Og GiAT inneholder snart 350 innføringer av ulik art!

Nord-Karmøy Historielag har opparbeidet seg en svært innholdsrik samling gjennom over tretti år. Nå er arkivene blitt oversiktlige og til dels søkbare på data. Den nysgjerrige som vil bla i og lese, og på den måten får lyst til å bearbeide stoffet til digital publisering, er hjertelig velkommen til det.

Diversearkiv – fornminner og kulturminner – folkeminner og tradisjonsstoff – er systematisert i ringpermer og arkivbokser. Gjør et dykk, og finn skatter på bunnen. På onsdagene i vinterhalvåret, fast hver andre og siste i måneden, er det folk på lagskontoret.

Tur & Møte:

Onsdag er den vanlige tur- og møtedag

- *Motstandsmannen Heming Skre* v/ Konrad Bårdsen – onsdag 18. nov. kl 19.00 på Norheim bibliotek
- Førjuls møte, med graut og saltkress, på Håland skoles personalrom – onsdag 2. des. kl 19.00 – Einar Sæbø, Haugesund, om "Vibrandsøys historie – og min oppvekst der" (24 år!)
- Årsmøtet 17. febr. 2010 kl. 19.00 på Mykje skole. Nils Olav Østrem holder foredrag om *Karmøys historie* bind 4.
- Følg med på nettsiden vår, under Tur og møte. Der noteres også andres arrangementer

FrØ er etter initialene til vår kjente [lokalhistoriker](#)
Fridtjof Øvrebø, 1871 – 1927

N-KH-kontingenten for 2010 er kr 160,- →
betales innen årsmøtet i februar →

Da er du også [RHÆ](#)-medlem og får 4 # av *Sydvesten* →

♣ Frøspire 1

RHÆ Årsmøte 2010

Berit Sørensen Rosenberg, nestleder i Sandnes Historie og Ættesogelag har invitert til RHÆ sitt årsmøte i 2010. Da er byens lokallag vertsskap. Møtet blir antagelig arrangert på Vitenfabrikken i Sandnes. Tidligere sykkel-fabrikk bl.a. er blitt modernisert opplevelses-senter. **Byen er 150 år i 2010.**

♣ Frøspire 2

På forsommeren, en onsdag tidlig i juni. Tur til **restaurert sjøhus** med boligdel. På et nes på Hauskje, med utsikt utover Sletta.

☆ www.n-kh.no STYRET 2009:

Roald Østensjø ([leder og red.](#)), Inger Moen Einarsen (sekretær), Erling Vikshåland (kasserer), John Karsten Vedø, Aud Grimstveit, Karl Johan Mølstre – Vara: Sigurd Thorsen og Gunnar Areklett

Kim og kor?

[GiAT](#) er Historielaget sin artikkelsamling på nettet. I nær 350 ulike stykker finner vi også en rekke bilder. Gi tips om navn på folk, steder og annet som du vet å bidra med. Les i bladet om jakten på Western Packingmannen fra forrige nummer. Han viste seg også å være pianostemmer.

Artikler som tar for seg større geografiske områder i Avaldsnes og Torvastad får plass i den nye BygdeLagsHistorien, BLH. Begge ligger samme menypunkt, nederst i [Gardsoversikt](#) som vi en gang begynte å kalle det. På tide å forandre! Til kort og godt **Historie**, mon tro?

Ny sekretær i Rogaland Historie- og Ættesogelag **Tove Solli** viderefører Rigmor Hasle Amundsens iherdige arbeid for å knytte kontakt mellom fylkeslaget og lokallagenes medlemmer. Finn ut mer om hennes gjøremål ved å "ringe" www.rogaland-historie.no over internett.

KONTINGENTEN for 2010 vil bli krevd inn på en annerledes måte. RHÆ sentralt tar seg av det, og vi tro forsøket kan bli en permanent ordning.

Tove snakker østlandsk, men har en Karmøydialekt på lur vil vi tro. Lokale røtter har hun nemlig, og besitter innsikt og kunnskap om det som rører seg i fylket.

Denne utgaven av FrØ-bladet er fylt med arrangementsstoff og lokkalhistoriske smakebiter fra vårt nettsted www.n-kh.no og Nord-Karmøy Historielag sin side på [facebook](#)

Ta kontakt med redaksjonen, bli med på facebook og meddel deg der. Vær aktive, unge og gamle!

Fotografen var ikke tilstede da bilde ble tatt. Fotografen var nemlig et helt annet sted, og zoomet seg inn på en del av Nord-Karmøy. Hvor ligger denne bebyggelsen såvidt synlig midt i bildet? Vi har faktisk sett omtrent det samme tidligere i denne spalten, før de store fargeklattene la seg til. Vi er i *Hetland skipreide*, og *Avaldsnes heradskommune* ligger i vest.

Kor henne?

